

A sírok jellemzően Ny–K-i tájolásúak. Több gyermeksírt is feltártunk. A leánysírokban, néhány esetben, pártamaradványokat, párizsi kapcsokat, egy-egy sírban pedig egy öntött ezüst és egy öntött bronz ruhakapcsot találtunk. A ruhakapcsok a 15–16. századra keltezhetők. Az egyik sírban ezüsből készült, négyszirmú virággal díszített övkészlet és aranyozott párta is előkerült.

A temető sírjainál korábbi 1 őskori és 2 Árpád-kori gödör. Az őskori gödörben közelebről meg nem határozható díszítetlen, rosszul kiégetett durva kerámiatöredékeket, az Árpád-kori gödrökben fenékbélyeges kerámiatöredéket, valamint bekarcolt hullámvonal-köteggel díszített edény perem- és oldaltöredékeit tártuk fel. A fenti objektumokon kívül 2, régészeti korból származó, azonban leletanyag hiányában ismeretlen korú árok is előkerült.

Munkatárs: Susits Dianna Zsuzsanna.

K. TÓTH GÁBOR – BEDE ÁDÁM

Makó, Járandó (KÖH 52731)

(Csongrád megye) R, B, Sza, Á

A lelőhelyen 2012–2013-ban végzett feltárásokról a részletes tanulmányt lásd: Herendi Orsolya–Sóskuti Kornél: Réz-, bronz-, római, Árpád-kori településnyomok és temetkezések Makó, Járandóról. (Előzetes jelentés az M43, 37., HT 40. lelőhelyen végzett régészeti feltárásokról). In: Kvassay Judit szerk.: Régészeti kutatások Magyarországon 2011–2014. Budapest 2016, 30–50.

136. Marcali, Lóki-dűlő (KÖH 94479)

(Somogy megye) Kő

A Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága (a Kaposvári Rippl-Rónai Múzeum jogelődje) dolgozói 2012 június–júliusában és novemberében végezték a 68-as sz. főút átépítéséhez készített előzetes régészeti dokumentációhoz kapcsolódó terepbejárásokat. Az érintett területről 23 lelőhely volt ismert. Ezek területét próbáltuk pontosítani, valamint a korábban bejáratlan területeken újabbakat keresni. A nyári hónapokban a közepesen magas és magas kukoricában, napraforgóban, illetve a szántott területeken, novemberben, a korábban gabonával fedett, és mostanra felszántott, illetve cukorrépával vagy még nem túl magas repcével fedett területeken tudtunk terepbejárást végezni.

Több lelőhely területét sikerült pontosítanunk vagy módosítanunk, emellett 2 új lelőhelyet találtunk: Marcalitól É-ra, a Lóki csárdától ÉK-re, Marcali, Lóki-dűlő; Szenyértől és a szenyéri földvártól É-ra, a Szenyér, Kertekalja-dűlő középkori lelőhelyet azonosítottuk.

Munkatársak: Németh Péter Gergely, Nyári Zsolt, Cserép Tamás.

MOLNÁR ISTVÁN

137. Marcali határa

(Somogy megye) U, R, B, N?, Á, I

A 68-as sz. főút Marcalit elkerülő szakaszán az alábbi kutatásokra került sor.

Boronkai út (KÖH 66876): A lelőhely Marcalitól K-re található, a Boronka felé vezető út két oldalán helyezkedik el. A lelőhelyen 2010-ben a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat munkatársai kezdték meg a próbafeltárást, Gutay Mónika vezetésével.³⁸ A 2010-es feltárás eredményei alapján csak részleges feltárássra került sor 2012-ben. A Boronkai úttól É-ra eső rész elfedésre került, a földmunkával a tervek alapján erősebben érintett D-i részen a 2010-es szelvények kiterjesztésével teljes feltárást terveztünk.

2012. október 10–21. között feltártuk a lelőhely nyomvonalba eső részét. A területen a gépi nyésés után tudtunk elkezdni dolgozni, ám a gépi és a kézi földmunka is nehezen haladt a nagyon száraz talajban. Az objektumok továbbra is nagyon elszórtan jelentkeztek, összesen 21 objektumot tártunk fel (59–79. objektum). A feltárt objektumokból viszonylag kevés leletanyag, elsősorban kerámia került elő, ennek alapján az objektumok többsége a neolitikus dunántúli vonaldíszes kerámia kultúrájába sorolható, egy részének kora egyelőre nem határozható meg. A feltárt terület É-i részén elfogytak az objektumok, így 1792 m² terület feltárással befejeztük a munkát. (Ebből negatív terület 54 m².)

Munkatárs: Cserép Tamás, Nyári Zsolt technikusok.

HONTI SZILVIA – VARGA MÁTÉ

Halastói-dűlő (KÖH 66874): 2010-ben a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat szondázó ásatást folytatott, majd Nemzeti Örökségvédelmi Központként megkezdte a megelőző régészeti feltárást. Összesen 630 objektumszámot osztottak ki, és ennek kb. a felét teljesen feltárták.³⁹ Így a kaposvári Rippl-Rónai Múzeum által folytatott feltárást az É-i felületen, a köztes, lehumuszolt, de feltáratlan felületekre terjedt ki, míg a D-i felületen a feltárást humuszolás előzte meg.

2012. október 3. és november 13. között befejeztük az É-i részen az elmaradt objektumok kiásását, valamint elvégeztük a lelőhely D-i végéig a nyomvonal teljes szélességében a régészeti jelenségek kimentését. Összesen 257 régészeti objektumot tártunk fel. A teljesen feltárt terület nagysága 6319 m². A feltárást során a települési objektumok számos formáját megtaláltuk: cölöplyukak, tárolóvermek, árkok, munkagödörök, anyagnyerőhelyek, kenyérsütő kemencék mellett kutakat is azonosítottunk.

A legidősebb jelenségek, a NÖK feltáráshoz hasonlóan, a középső neolitikumból származnak (közép-európai vonaldíszes kultúra). Ebből a korszakból, a változatos edényformák mellett, sok kőeszköz is előkerült.

A legtöbb objektumot a kései neolitikumhoz tartozó lengyeli kultúra szolgáltatta. Két nagy méretű, oszlopszerkezetes ház maradványát találtuk meg a kiemelkedés tetején. Az egyik ház Ny-i oszlopsora túlnyúlt a szelvényhatáron, de így is rekonstruálni lehet az épület alaprajzát. A másik ház szerkezetéből csak a keresztirányú falakhoz tartozó jellegzetes oszlop-, ill. cölöphelyek egy része maradt meg a lekoppott platón. A lelőhelyen a NÖK feltárással együtt 4 lengyeli oszlopszerkezetes ház vált ismertté. A lengyeli kultúra 2, faszervezet nélküli kútja a korabeli települést látta el ivóvízzel, amelyek a lelőhely É-i részén, alacsonyabb térszínen helyezkedtek el, egy nagy kiterjedésű, számos munkagödörből álló objektummal (666. obj.) és több

38 RKM 2010, 283–284.

39 RKM 2010, 284.

kisebb-nagyobb gödörrel együtt. A 666. obj. betöltésében nagyon sok kőszkőzt, magkövet, valamint kovapattintéket találtunk. Ennek az objektumnak egy kisebb mélyedése 2, eredetileg épen a gödörbe helyezett csőtalpas tálat rejtett. A csiszolt kőszkőzök, kőbalták mellett előkerült egy hasonló funkciójú csontból készült szerszám is. A gazdag leletanyag legjellegzetesebb részei a festett edénytöredékek, a vörös festés azonban csak nyomokban maradt meg a talajviszonyok miatt. A lengyeli telepanyagban egy-két obszidián-pattinték is található. Sírokat a 2012. évi ásatáson nem találtunk.

Új eredmény a Furchenstich-kultúra megjelenése a lelőhelyen, amit I gödör képviselt.

A kora bronzkori telep (Somogyvár-Vinkovci-kultúra) további részéhez tartoznak azok a különleges tárolóhelyek, amelyek egymás közelében, a kiemelkedés platóján voltak. A négyzetes, mély gödrök alján átégett, erősen faszenes réteget találtunk. Ez a réteg nagyon sok gabonamagvat őrzött meg. Az egyik tárológödör (710. obj.) oldalán megfigyelt oszlophely alapján joggal feltételezhetjük, hogy földfelszíni, épített tető védte a tárolóhelyeket. A 721. sz. verem oldala átégett volt, DK-i falánál 2 átégett famaradványt hagytunk *in situ*. A verem alját 10–18 cm vastag átégett réteg borította, amelyen – a restaurálás alapján – 7 edény feküdt. Az edények változatos formát mutatnak: a kultúra jellegzetes egyfülű korsója, valamint bögrék, tálkák, fazekak. A 705. sz. nagy méretű, kerek tárolóverem alján a szenült gabona-magvas rétegben 5 edény maradványát bontottuk ki.

A 2010-ben feltárt késő bronzkori teleprészlethez (halomsíros és urnamezős kultúra) egy nagy méretű objektumcsoport tartozik.

A lelőhelyen 3 gödör feltételeesen a népvándorláskorra keltezhető. Az É-i részen kevés, míg a D-i részen nagyobb számú, de elszórt szerkezetű Árpád-kori település tárológödreit és kenyérsütő kemencéit tártuk fel. A leletanyag főleg fazéktöredékből állt, köztük számos, jellegzetes fogaskerek díszítésű. Az Árpád-kori telep meglétét az előzetes terepbejárás és megelőző feltárás is bizonyította.

A feltárás alapján a lelőhely D felé, a nyomvonalban, a feltételezettnél kisebb területre terjedt ki, legintenzívebb részét a Boronka-patak egykori árteréből enyhén kiemelkedő É-i dombocská legmagasabb részén találjuk meg.

Munkatársak: Molnár István régész, Cserép Tamás, Móricz Róbert és Varga Máté régésztechnikusok, Gál Zoltán adattáros és Nyári Zsolt rajzoló.

SOMOGYI KRISZTINA – NÉMETH PÉTER GERGELY

138. Mályi, Geotermális kúttól DK-re (KÖH 82985)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Ő?

A Miskolc–Mályi geotermális távhőrendszer TA01–03 szakaszán régészeti megfigyelés keretében lehatárolt őskori lelőhelyen egy kb. 30 m hosszú paticsos sávot figyeltünk meg szórvány kerámiával. A lelőhely Mályi községen belül, a település ÉNy-i részén, a községet Ny felől határoló dombvonulat oldalában található. A területet sokáig szemétkerakóként hasznosították, bejárására annak fedettsége miatt nem volt alkalmunk, ezért a lelőhely további kiterjedése bizonytalan, elképzelhető az is, hogy a leletek másodlagos pozíciójúak.

HAJDÚ MELINDA

139. Márokpapi, Belterület (KÖH 85701)

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) N

2012. június 18–19-én próbafeltárást végeztünk a „Beregi komplex árapasztási és ártér-revitalizációs fejlesztés projekt” előzetes régészeti dokumentációjának elkészítéséhez. A területen egy anyagnyerő létesítését tervezték, ezért volt szükség a próbafeltárára. Az eddig nem ismert lelőhely a Micz-patak elhagyott meanderének D-i partján fekszik. Az ásatás során 2 házat, 2 sütőkemencét és egy cölöplyukat dokumentáltunk. Az előkerült jelenségek kevés leletanyagot tartalmaztak, melyek a 7–9. századra datálhatóak. A 2. sz. kemencéből nagy mennyiségű „agyagpogácsa” került elő.

Munkatárs: Bocz Péter.

TOLDI ZOLTÁN

140. Mátészalka, Herdon-dűlő (KÖH 85659)

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) Á, Kk

2012. december 6-án, Mátészalka térségében, a Szamos–Kraszna közti árvíz tározó építéséhez kapcsolódóan, a Jósa András Múzeum dolgozói végeztek régészeti terepbejárást.

A két kisebb csatorna nyomvonalának bejárásakor egy újabb lelőhelyet regisztráltunk a Herdon-dűlőn. A lelőhely egy csatorna magaspártján húzódik. Számos kerámiát, köztük korsó- és fedőtöredéket gyűjtöttünk. A tárgyak a lelőhelyet a késő Árpád-kor és a késő középkor közötti időszakra keltezi. Az írott források alapján a területet az elpusztult Sándor vagy Ejeg településsel lehet azonosítani. A csatornától közvetlen É-ra, késő középkori mázas, irizált üvegtöredéket, kályhacsempét és kályhaszemet találtunk. A K–Ny-i irányú, intenzív lelőhely nagysága 483×186 m.

Munkatársak: Bacskai István műszeres leletfelderítő, Belezna Gabriella, Kiss László, Vizler Csaba ásatási rajzoló, Mester Andrea gyűjteménykezelő.

TOLDI ZOLTÁN

141. Mátraverebély, Hencse-vár (KÖH 94343)

(Nógrád megye) Kö

A várat irodalom nem említi, Csépe Attila ismerte fel 2005 előtt. Mátraverebélytől Ny-ra emelkedik a Kőszirt-hegy, ennek hosszú, D-i lejtőjének keskeny végén van a vár. Három oldalról igen meredek hegyoldal övezi. É-i oldalán, a Kőszirt-hegy emelkedése felé 35 m hosszú árok zárja le, első oldalán alacsony sánccal. Ettől 36 m-re, a vár D-i végében egy kb. 15×13 m-es, téglalap alakú terület körül alapfal csekély maradványa látható. A vár teljes hossza az árok belső oldalától mérve kb. 58 m. Egész területe egykori kőbányagödörrel erősen bolygatott. A vár, jellege alapján, középkori.

Csépe Attila közreműködésével mértem fel.⁴⁰

NOVÁKI GYULA

40 Nováki Gyula – Feld István – Guba Szilvia – Mordovin Maxim – Sárközy Sebestyén: Nógrád megye várai az őskortól a kuruc korig. Szerk.: Sárközy Sebestyén. Budapest 2017. 50.